

Lai visas upes uz jūru plūstu tīras un brīvas!

►7. lpp.

Tātad – izvēlēta pareizā vieta un risinājums. “Bet noteikti nebūs tā, ka tagad nu šo vietu var aizmirst uz mūžīgiem laikiem. Sedimentācijas baseini noteikti būs kādā laika periodā jāpārtīra. Līdzīgi arī ar, piemēram, mākslīgiem mitrājiem, kurus mēs universitātē pētām jau kopš 2014. gada, bet – citu projektu ietvaros. Divos no tiem šo desmit gadu laikā nav veikti nekādi uzturēšanas darbi, tādēļ gribētos teikt, ka tas ir salīdzinoši ilgtspējējošs risinājums. Taču tad, kad tas piesērē un nav vairs tūluma, kur ūdenim akumulēties, tad, visticamāk, būtu jāveic uzturēšanas darbus,” – paredz A. Lagzdīņš.

Kas strādā – tie saprot!

Paralēli, bet ne mazāk svarīgā dimensija projektā ir informēšana un izglītošana. Tās ir dažādas konferences, talkas (bijušas, piemēram, pie Zaņas, Mergupes, Sloceņes), arī tā sauktās ainavu tūres dabā kopā ar ekspertiem. Viena no tām vēl pavisam nesena, aizvadītā rudenī, norisinājās arī mūsdienu pie Viesatu upes. Un, kā jau esam vēstījuši, vismaz šajā likumotajā posmā, gar kuru vijas populārā pastaigu taka, Viesata ir salīdzinoši tuvāk tai izpratnei, kādai būtu jābūt dabiskai upei.

Visbeidzot, projekta ietvaros ir arī **mazo grantu** konkursi, kuros iesaistīties var arī vietējā kopiena un īstenot kādu projektu, lai uzlabotu vides un ūdeņu stāvokli. “Piemēram, Balvu novadā vairākos ezeros notiek niedru



Ainis Lagzdīņš

pļaušana. Tāpat ir plānota vienas caurtekas izbūve un ir grants jeb projekts, kur veikti notekūdeņu attīrīšanas paraugdemonstrējami un tamlīdzīgi,” skaidro J. Šīre.

Skaidrojošais darbs, protams, daudz bijis jāiegulda arī, veidojot mitrājus vai pieminētos reaktorus, kur nepieciešama darbu saskaņošana ar tuvumā esošo zemju īpašniekiem. Kā veicies? Eksperti neslēpj – bijis dažādi. Viens no ekspertu novērojumiem jeb secinājumiem projekta ietvaros bijis tāds, ka daudz vienkāršāk un produktīvāk darbs veicies ar tiem īpašniekiem, kuri arī paši konkrētajā teritorijā strādā. Turpretī gadījumos, kad, piemēram, īpašnieks pats ar lauksaimniecību nedarbojas, bet zemi vien iznomā, sarunas noritējušas daudz smagnējāk. Un atsevišķos gadījumos pat nācies meklēt kompromisus jeb būvniecības darbus veikt citās, mazāk piemērotās vietās, ja salīdzina ar sākotnējam izvēlēm, – atzīst A. Lagzdīņš.

Vai būs vispārīzplatīta prakse? Laiks rādīs

“Viens no būtiskajiem iemesliem, kāpēc mums ir sliktāka ūdeņu kvalitāte, tiešām ir tieši



Talka Sloceņes upes baseinā 2024. gada augustā

tas, ka lauksaimniecībā rodas barības vielu zudumi un ar to tad kaut kā jācinās,” ūdens piesārņojuma problēmu skaidro J. Šīre. Tad nu viens veids arī būtu tas, ka šī projekta ietvaros izpētītās, dažviet ieviestās prakses – mitrāji, drenāžu kontrole, bioreaktori, buferu joslas un citi – kļūtu vispārīzplatītas. Vai tas tā tiešām būs un kā to veicināt – tā jau vairāk ir valstiska izšķiršanas. Diskusijas, sarunas par to, ka šādi pasākumi varētu iekļauties atbalstāmo pasākumu skaitā kopējās lauksaimniecības politikas dokumentos, vēl priekšā. Bet daļēji tas notiek jau šobrīd. “Viens, var teikt, ar projektu saistīts panākums ir kaut vai tas, ka Lauku atbalsta dienests ir piešķīris **četrus miljonus eiro** mākslīgo mitrāju izveidei un šai naudai var pieteikties gan privātpersonas, gan pašvaldības,” – skaidro J.

Šīre. Atbalsts ir 100 % apmērā, un mērķis, protams, ir, lai šādu platību būtu pēc iespējas vairāk. “Ja šobrīd mums ir nepilni 20 šādi dažādoti risinājumi, tad, kā kolēģi ir sarēķinājuši, – lai sasniegtu būtiskus rezultātus, Latvijā vajadzētu ap tūkstošiem šādu mazāku un lielāku objektu. Un atbalsts tad nu ir viens no palīgiem, kā šo mērķi sasniegt.”

Paralēli, protams, kā uzskata eksperti, perspektīvā būtu nepieciešams sakārtot likumdošanu. Tas, ar ko, piemēram, zinātnieki saskaroties, jau īstenojot šo projektu, – ja uz upes jānojauc kāds iepriekšējās desmitgadēs uzbūvēts šķērslis, tai skaitā dambis, pietrūkst tās “pātdziņas”, kā to panāk. Nepalīdzot pat tas, ka arī tādiem darbiem – dambju jaukšanai, zivju ceļu izbūvei – tāpat ir pieejams atbalsts **divu miljonu eiro** apmērā – piesa-

koties salīdzinoši kūtri. “Tas ir tas, par ko, mūsdienu, būtu nākotnē tiešām jādomā,” – atzīt J. Šīre. – Lai labas lietas un rekomendācijas nepaliktu vien kādās atvilktnēs, bet tiešām uzlabotu Latvijas upes, ezerus, ūdeņus kopumā!

GoodWater-2?

Bet, atgriežoties vēl pie projekta, šobrīd tas palēnām virzās uz savu noslēguma fāzi. Vēl pabeidzami daži infrastruktūras projekti, piemēram, mākslīgais mitrājs pie Saukas ezera, tāpat arī pie Lielās Juglas tiks pārbūvēts **dambis**, pirmkārt, lai izveidotu **zivju ceļu**, otrkārt, lai mazinātu plūdu un citus iespējamus riskus. Tāpat vēl plānā pārveidot un pārbūvēt divas zivīm nepieejas caurtekas Dalbes upē un Auces upes augštecē netālu no Bēnes jāpabeidz citi darbi. Un tad jau seko atskaites, projekta secinājumi, uzraudzība desmit gadus pēc tā noslēguma, kad būs jāseko līdzi, lai visi risinājumi darbotos, kā tas paredzēts.

Virsmerķis, protams, ir šī ūdens kvalitāte, kuru iecerēts uzlabot vismaz par 30 %. Un, J. Šīre neslēpj, sākotnējās izpētes secinājumi bijuši gaužām bēdīgi – proti, situācija kopumā tomēr ir bijusi pat sliktāka nekā iepriekš domāts. Tas nozīmē, ka darba vēl daudz, tostarp zinātniekiem un ekspertiem, tāpēc, kas zina, varbūt ar laiku būs arī projekts «Goodwater-2» vai kas līdzīgs, un tas ļaus turpināt iesāktu, tostarp risināt arī tās problēmas un jautājumus, kas radušās šī procesa, projekta laikā.

LIENA TRĒDE

APTAUJA

Jūsaprāt, cik lielā mērā mēs – cilvēki – ietekmējam klimata pārmaiņas?



Sanita (novadniece):

– Protams, ka klimata pārmaiņas esam radījuši mēs paši – dedzinot fosilo kurināmo (ogles, naftu un dabasgāzi), ražojot pārlietu daudz atkritumu un izcērtot mežus... Par atkritumu ražošanas pieaugumu daudz runā un arī pati esmu bieži vien aizdomājusies, bet tad, kad es ieraudzīju patiesos atkritumu daudzumus poligonos, biju šokēta, un tas lika vēl vairāk padomāt. Un uzskatu, ka cilvēki ir palikuši

apzinīgāki un, ja ir iespēja, tad arī mēģina būt videi draudzīgāki.. Un tas jāskatām pašam savā ģimenē.



Laura (uzskata, ka ir jādomā uz priekšu):

– Mēs noteikti esam atbildīgi par pārmaiņām, kas notiek dabā. Daļa cilvēku mūsdienās jau kļūst atbildīgāki... Ir ļoti labi, ka ir dota iespēja šķirot atkritumus, tādējādi daļu no tiem var pārstrādāt un tie nenonāk dabā. Bet otrs – cilvēku jau arī paliek vairāk,

līdz ar to loģiski, ka arī atkritumi, ko viņi aiz sevis atstāj. Personīgi es ļoti domāju par to, cik es ko pārku, – tas attiecas gan uz apģērbu, gan arī pārtiku. Man nav stāvgrūdām pilni skapji ar drēbēm, kas sapirkti atļaidēs... Arī pārtiku pārku tik, cik zinu, ka tiks apēst. Ir ļoti sāpīgi apzināties to daudzumu pārtikas, ko cilvēki ik dienu izmet atkritumos!... Un tā pamatā ir līdzīda nedomāšana. Mums katram pašam ir jāpadomā par to, ko mēs darām... Bet kas notiek ar rūpnīcām un masu pārstrādes ceļiem? Tāpat – elektromobilis... Viss ir jauki, bet vai ir padomāts, kas pēc tam notiks ar tiem akumulatoriem vai arī ar saules paneļiem, ko nu arī pie mums salikuši hektāriem? Bet pārmaiņas dabā notiek šobrīd izjūtam mēs visi – Ziemassvētki pagaidām

izskatās, ka būs bez sniega...



Ketrina (tukumniece):

– Es patiešām nezīnu, kas ir lielākais vaininieks klimata pārmaiņās... Laikam jau, ka paši cilvēki vien būs! Es noteikti atbalstu viedokli, ka, domājot par nākotni, mums visiem ir jābūt dzīvot dabai draudzīgāk un varbūt situācija pamazām uzlabosies. Par globālo sasīšanu mēs varam pārliecināties arī šobrīd – nav sniega, viss

pelēks un drūms. Un es zīnu, ka tikai ne es vienīgā gribu normālu ziemu ar sniegu, arī mūsu suņuks, kas ir haskija šķirnes, noteikti būtu laimīgāks izskrieties pa baltu sniedzīņu.



Olga (pensionāta tukumniece):

– Uzskatu, ka mēs esam vainojami klimata pārmaiņās. Un to varam redzēt arī šobrīd, kad jau tūlīt ir klāt Ziemassvētki, bet ziemas nav. Tas noteikti nav labi – ziemai ir jābūt, kaut vai tāpēc, lai nākamajā

vasarā tādi kukaiņi, kā ērces un citi kaitēkļi, nesavairotos. Un vispār ziemā, kad ir sniegs, ir gaišāks un visiem arī garastāvoklis ir labāks. Atceroties savu bērnību, – ūūū! – kādas tad bija ziemas! Ja bija ziema, tad ar sniegu un salu. Izgājām ārā un līdz vakaram varējām pa sniegu spēlēties – vakarā mamma nevarēja sagaidīt mājās... Bet lai kaut ko mainītu, mēs – parastie cilvēki – neko daudz nevaram, jo šobrīd tāda ir pasaule; domāšana un rīcība ir jāmaina globāli. Jā, mēs varam nededzināt plastmasas atkritumus, varam šķirot atkritumus un darīt vēl ko tamlīdzīgu, bet – vai ar to būs gana?! Par šo problēmu ir jārunā jau no bērnības, un man jau tomēr šķiet, ka cilvēki kļūst arvien apzinīgāki.

BAIBA REINSONE